

Stockholm 2009-01-14

Stockholms stadsbyggnadskontor
Registraturen
Box 8314
104 20 Stockholm
stadsbyggnadskontoret@sbk.stockholm.se

Remissvar för Stockholms Översiktsplan, samråd

Inledning

Förbundet för Ekoparken (FFE) är en organisation som vill värna, vårda och visa Ekoparken (Nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården) och består av ca 50 ideella organisationer i Storstockholm. FFE kommenterar Översiktsplanen i sin helhet även om tyngdpunkten läggs på Ekoparken (nedan benämnd "nationalstadsparken") samt dess spridningsvägar/gröna kilar.

Allmänt om nationalstadsparken

Markområdena utgör unika natur- och kulturparker med väl anpassad bebyggelse. För området Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården har riksdagen genom ett tillägg i Miljöbalken infört ett särskilt skydd och inrättat området som landets första nationalstads-park. Syftet är att genom lagändringen på ett samlat sätt åstadkomma ett skydd som är starkt nog för att i ett långsiktigt perspektiv hindra en fortlöpande exploatering och fragmentisering av det historiska landskapet och dess natur-, kultur- och rekreationsvärden. Detta ställer stora krav på kommunal planering och dess planeringsverktyg, bl a Översiktsplanen (ÖP) och den fördjupade översiktsplanen för Stockholms del av nationalstadsparken. Synpunkter på den sistnämnda har tidigare avgivits men återges i korthet sist i detta yttrande.

Stockholm Vision 2030

Stockholm Vision 2030 är inte på något sätt förankrat hos medborgarna i Stockholm utan snarare ett sätt att skraddarsy planeringen för intressenter inom bygg- och fastighetsbranschen. Visionen om ett Stockholm som växer i all framtid är orimlig. Vad händer efter 2030? Planeringen måste utgå från vilken stad de nu och här levande medborgarna vill. Med fortsatt obegränsad tillväxt kommer återstående naturområden att vara borta eller svårt utarmade år 2100. Detta är till nackdel för alla. Visionen bygger på prognoser om "en stark ekonomisk tillväxt och en stor ökning av sysselsättningen".(s.13) Dessa prognoser verkar minst sagt otillförlitliga mot bakgrund av den globala ekonomiska turbulensen. Krisen märktes omedelbart genom att priser och efterfrågan på bostäder i innerstaden sjönk kraftigt. Krisen ger en möjlighet att tänka efter, vilken stad vi vill ha och hur vi skapar den. Vision Stockholm 2030 saknar folklig förankring.

Natur- och riksintressen

ÖP 2009 är ett tunt dokument jämfört med 1999 års ÖP. Där behandlades natur- och riksintressen seriöst och ingående. I ÖP 2009 har riksintressena inte ens fått en egen rubrik utan behandlas ytterst översiktligt i en bilaga. Stockholms Byggnadsordning, som utgör ryggraden i ÖP 1999, och är ett hjälpmedel för att tillvarata riksintressena, föreslås utgå ur ÖP 2009! Riksintressena är överordnade andra intressen. Staden har ett ansvar för att riksintressena bevakas. Målen och förslagen i ÖP 2009 är för allmänt hållna. I flera fall kolliderar de med varandra och trots allt tal om strategier anges ingenstans vilka mål som ska prioriteras. Planeringen borde utgå ifrån ÖP 1999 och därefter arbeta in de eventuella ändringar som man önskar göra i ÖP 2009. Det skulle skapa kontinuitet i planeringen, vilket vore värdefullt. Det skulle också kunna ge politiker och tjänstemän en handbok och uppslagsbok, vilket också borde vara värdefullt.

FFE anser:

- Avsnittet om Stockholms grönstruktur och Kulturhistoriskt värdefulla miljöer från ÖP 1999 bör uppdateras och införas i ÖP 2009.

- Stockholms Byggnadsordning förs in under egen rubrik som i ÖP 1999.

En stad för alla åldrar med god miljö

Det är välkommet att stadens handlingsprogram nu skall utgå från FN:s barnkonvention och att "De övergripande målen i programmet är att barnens bästa ska beaktas vid alla beslut etc"(s.17) Av erfarenhet vet vi dock att barnperspektivet med dess krav på god utomhusmiljö med stora innegårdar, parker, lekplatser, skolgårdar, idrottsplatser etc. värderas lågt vid exploatering liksom den befintliga grönskan och omsorgen om god luft-och ljudmiljö. Det senare har t.o.m lett till en speciell lag, *Stockholmsmodellen*, som framtofs enkom för att kunna bygga på ställen som inte uppfyller kraven för en hälsosam miljö. Barn och äldres behov av närparker och gröna gårdar sammanfaller. För barn handlar det om trygg väg till parken och för äldre, som kanske har svårt att gå, att den ligger nära liksom att det också finns ostörda vackra platser i den.

På s.34 anses det "rimligt med lokala försämringar av luftkvaliteten där få människor stadigvarande vistas om det förbättrar luften för många på andra platser i staden." Som exempel tas bostadsbygget vid Hornstull och Norra Länken. Norra Länken handlar om något helt annat, ett ingrepp i Nationalstadsparken där exploatören försäkrat att parken inte skulle skadas i enlighet med lagen om parken, men sedan inte kan uppfylla sina åtaganden utan kräver en lagändring. Båda exemplen visar på en farlig "Ändamålet helgar medlen"-inställning, som öppnar för total godtycklighet i planeringen. *Hela resonemanget bör utgå ur texten!*

FFE anser att:

-Barnperspektivet, äldres behov och hälsosam miljö måste prioriteras vid all planering.

Parker, grönstråk och grönområden

Jakten på mark att exploatera i innerstaden leder till att naturområden, spridningszoner, parker, grönstråk, gårdar och skolgårdar bebyggs vilket leder till sämre lokalklimat (grönska renar luften och sänker temperaturen i staden heta sommarkvar), sämre rekreativsmöjligheter och sämre betingelser för växer och djur. Människors välbefinnande påverkas positivt av träd och grönska vilket framsynta planerare förr tog hänsyn till när de lämnade trädbevuxna luckor och stråk obebyggda i den täta stadsstrukturen. Med ökad hastighet exploateras nu denna mark. Samtidigt som befolkningen i innerstaden ökat har andelen grönyta minskat.

FFE anser:

- Exploatera inte på mark med befintlig grönska i innerstaden. Skydda och förstärk spridningszonerna mellan Norra-och Södra Djurgården.

Det står att staden ska värna och utveckla stadens ekologiska infrastruktur och att sambanden med kärnområden, spridningszoner och buffertzoner ska värnas. Det är utmärkt. De viktiga gröna kilarna hotas dock av önskemål om stadsdelars integrering. Man ser grönområdena som barriärer. Promenadvägar som "Hälsans stig" och "Mulleverksamhet" integrerar stadsdelarna samtidigt som förståelsen för naturens värden ökar. Promenad-och cykelvägar mellan stadsdelarna närmar dessa också till varandra.

Tvärförbindelser med kollektivtrafik måste studeras omsorgsfullt så att de inte skadar de gröna kilarna.

FFE anser:

Upprätta fler naturreservat för ett långsiktigt skydd av viktiga naturområden och gröna kilar.

Klimatmål och trafik

Klimatmålen uppfylls inte alls. Trafiken beräknas ha fördubblats till 2030 på grund av en massiv vägutbyggnad. All vägutbyggnad leder till ökad trafik, vilket borde leda till restriktivitet beträffande vägutbyggnader. All framtida stadsplanering bör utgå från att transportbehoven i första hand tillgodoses genom kollektivtrafik. Biltrafiken bör ses som ett komplement. Att man äntligen fått upp ögonen för persontransporter på vatten och cykelns betydelse för miljövänliga transporter är mycket

positivt. Kommunen bör intensifiera arbetet med miljövänliga pendelbåttransporter. Bullrad mark är exploaterad mark. ÖP måste bli ett verktyg för att utvidga tysta områden inom kommunen dvs fler naturområden med 40 dbA och fler parker som väl understiger 50 dbA.

FFE anser:

- Prioritera klimatmålen och kollektivtrafiken framför vägutbyggnader.
- Bygg ut färjetrafiken t.ex Nacka-Ropsten.
- Bullerfrågorna måste prioriteras särskilt när det gäller buller i park- och grönområden.
- Östlig förbindelse ska utgå ur denna ÖP. Den finns inte med i Stockholmsöverenskommelsen och det är en direktförbindelse till Stockholms innerstad med exploateringsambitioner – inte en avlastande kringfartsled.

Exploateringen av innerstaden

Satsningen på nya exploateringar är störst i Stockholms innerstad. En redan tät stad ska bli ännu tätare till förfång för tillgången på gröonstråk, närparker och rekreationsytor, se ovan. Stockholms innerstad utgör länets största arbetsplats. Detta leder till envägstrafik och stor trängsel i kollektivtrafiken och på gatorna morgon och eftermiddag. Trots det planeras den största arbetsplatsutbyggnaden i innerstaden. Den satsning på de s k. Tyngdpunktsområdena vad gäller arbetsplatser blir alltså måttlig och räcker knappast till att skapa den mångfald ÖP vill uppnå i dessa områden. Målet måste ju vara att människor ska kunna arbeta eller studera närmare hemmet istället för att tvingas pendla i timmar varje dag. Det är inte rimligt att alla länets studenter ska studera i Stockholm, där det är svårt att få bostad och där fortsatt utbyggnad av universitetet inkräktar på Nationalstadsparken. Södertörns högskola bör därför byggas ut och få universitetsstatus.

FFE anser:

Bygg färre arbetsplatser i innerstaden och fler i underförsörjda områden. Ge Södertörns Högskola universitetsstatus.

Medborgarinflytande över planering

I inledningen till "Vision och inriktning" (s.9) står som slutkläm på allt vad staden skall vara: att den ska vara "en stad för medborgarna". Utmärkt, men det som utmärker översiktsplanen är just det demokratiska underskottet. Två månader är för kort tid för en så pass komplicerad produkt som huvudstadens översiktsplan. Och Vision 2030 är inte förankrad bland medborgarna.

Det står att utvecklingsarbetet ska ske "i dialog med de boende och lokala aktörer" (s.47) men med den praxis som råder att först dela ut markanvisningar och sedan låta folk yttra sig om ett färdigt förslag blir det ingen dialog. Den "effektivisering i planprocessen" (se även RUF 2010 s.59), som politikerna efterfrågar, med kortare handläggnings- och remisstider och med begränsning av remissinstanserna verkar i rakt motsatt riktning till dialog med de boende. Den gör också att stadens egna fackförvaltningar såsom skönhetsråd, stadsmuseum, miljöförvaltning i ökad utsträckning får för korta handläggningstider om de får ärendet överhuvudtaget. Den fördjupade dialog på *områdesnivå* som stadsbyggnadskontoret talar om (s.56) bör börja med att ett lokalkontor etableras, en inventering görs och planer upprättas tillsammans med de boende och verkande i området. Inte förrän detta är klart skall markanvisningar delas ut. Då får man befolkningen med sig och riskerar inte tidsförluster på grund av överklaganden.

FFE anser:

- Alla planprojekt, oberoende av storlek, bör först presenteras och diskuteras tillsammans med de omkringboende, före ev. markanvisning. Stadens egna förvaltningar måste ges tillräcklig tid att medverka i processen.
- Före markanvisningar på områdesnivå skall lokalkontor etableras, en inventering av området göras och planer tas fram tillsammans med de boende och verkande i området.

Levande stad

Det talas om en ”levande stad ” och ”kultur och upplevelser” men vad detta är är mycket oklart. *Levande* har blivit synonymt med gallerior, restauranger och kaféer, platser där folk konsumerar. Vad är det för ”upplevelser” staden måste tillföras? Det talas om internationella arenor, nya kulturinstitutioner och muséer. Behövs det och om- måste de ligga centralt? Finns det publikunderlag för fler arenor? Ska Stockholm konkurrera med Solna? För vem är det viktigt med ”*spännande byggnader som utformas i kontrast med omgivande bebyggelse*”? (s.32) Utställningen av Slussenförslagen är ett skräckexempel på hur man slår sönder den kulturhistoriska förbindelsen mellan 1600-talsbebyggelsen i Gamla Stan och 1600-talsbebyggelsen vid Södermalmstorg med ”glassiga” byggnader samtidigt som man bygger för den magnifika utsikten från Södermalmstorg över Riddarholmsfjärden och Saltsjöns inlopp.

Slutligen – en betraktelse om Stockholm

Stockholm har fantastiska kvaliteter som bara Stockholm har, och som lockar turister från hela världen. Stockholm uppfattas som en klassisk europeisk storstad med sin sammanhållna bebyggelse, där kyrktornen och några få höga hus bildar accenter, sin grönska, sina parker, sin Nationalstadspark med sina vyer av stränder, branter, vatten, båtar och vackra byggnader. Ingen turist frågar efter spektakulära byggnader för det har de i allmänhet hemma. Vi måste vårda vårt Stockholm, dess byggnader, grönska och vyer- inte oroligt snegla på andra och större städer. Alla dessa visioner om *Stockholm i världsklass, Stockholm som den mest attraktiva storstads regionen i Europa etc.* är bara uttryck för ett mindervärdighetskomplex.

Fördjupad Översiktsplan för nationalstadsparken inom Stockholm i korthet

FFE rekapitulerar några huvudpunkter ur sitt remissvar på förslaget till översiktsplan för Stockholms del av nationalstadsparken

Nationalstadsparkens omgivning

ÖP måste tydligare redovisa riktlinjer för hur man avser att hantera mötet med *omgivande områden*. FFE önskar därför att man i översiktsplanen redovisar riktlinjer för vad man anser vara en god anpassning av gränsområden till nya stora bostadsområden. Planen saknar och borde kompletteras med vägledande riktlinjer för hur kompletterande bebyggelse i parkens omgivning skall planeras så att den inte skadar det historiska landskapet med höga hus, ljus och buller. Vidare bör påpekas behovet av lokala grönområden inom de nya stadsdelarna så att inte allt rekreationsansvar stjälpas över på Nationalstadsparken. Detta gäller t ex Husarviks-bebyggelsen. Rekreation samt spridnings-möjligheter för djur och växter inom parken och vidare ut i kringliggande grönområden, måste vara styrande för vad som tillåts.

Brister i uppföljning av buffertzonerna

En förbättring jämfört med samrådsförslaget är klargörandet beträffande, vad som i propositionen betecknas som buffertzonerna. De praktiska tillämpningarna är dock få i planen. Omgivningarnas samband med Nationalstadsparken och deras betydelse för det historiska landskapet och spridningsvägarna nämns.

Syfte med avgränsningar inom parken

FFE anser *inte* att de avgränsningar av ”utvecklingsområden” som gjorts i planförslaget ska tolkas som gränser för en fri exploatering. Nationalstadsparken måste ha samma höga ambition att bevara och utveckla de värden som finns, i *hela* parken.. Planen prioriterar tyvärr exploateringsmöjligheter inom de avgränsade områdena på bekostnad av bevarande.

Översiktsplanens syfte stämmer inte med lagen om Nationalstadsparken

Förslaget till översiktsplan tar inte sin utgångspunkt i lagen om nationalstadsparken. Lagen är inte bara en paragraf i miljöbalken utan är också försedd med ett syfte, som framgår av propositionen med förslaget till lag. Syftet anges där på följande vis: ”*Utvecklingen i nationalstadsparken bör sammantaget inriktas på att förstärka områdets natur-, kultur- och rekreationsvärden och att värna den biologiska mångfalden.*” (prop. 1994/95:3, s.43)

Detta syfte är inte det som är vägledande för översiktsplanen. Det är skydd, inte utveckling, som är syftet. När mål anges för respektive delområde är det uppenbart att det inte är propositionens mål som gäller. Därigenom blir översiktsplanen i vissa delar en exploateringsplan. ÖP är ofullständig. Uttryckligen lämnar den all infrastruktur, kommunaltekniska anläggningar och alla vattenområden därhän. Detta bör kompletteras för att ÖP ska fylla sitt syfte.

Reservat för Österleden måste tas bort

Cederskjöldsförhandlingen tog inte med Österleden i sin överenskommelse, som även finns publicerad i särskild rapport. I denna rapport finns inte Österleden med i kartmaterialet. Det finns ingen anledning att låta österledsreservatet ligga kvar i ÖP:s karta, när den överordnade trafiköverenskommelsen inte har med projektet. Dessutom föreskriver väglagen flera alternativ, varför då endast ha med ett i ÖP?

Delområden

Vetenskapsstaden är fortfarande alltför omfattande, trots att Bergianska trädgården och område ost riksmuseum tagits bort, vilket är bra. Lilla Frescati, laduviksstråket och delar av Teknikhöjden bör utgå. Det är fel att man släppt fram det s.k. Botan-huset i detta område, dessutom innan ÖP är processad.

Albano: Planen öppnar för exploatering för bostäder, kommersiell service, företag m.m. Detta står i strid med lagens syfte, vilket framgår av motiven: ”*Inrättandet av en nationalstadspark innebär sammantaget hinder för utveckling inom parken av tätortsbebyggelse och sådant näringsliv som inte har samband med parkens ändamål.*”(prop.s.40) Albano-området är det enda område som är tillgängligt inom parken för mer omfattande byggande. Det måste därför reserveras enkom för universitetets och KTH:s behov. Björnäsavägen måste bli cykel- gångväg som avsetts och inte en bilväg för Albanos behov, vilket föreslagits.

Gärdesstaden: Hela Tre Vapens område bör införlivas med Ladugårdsgärde in enlighet med hur gränserna är dragna såväl i prop. 1993/94:3 som i det föreliggande förslaget till översiktsplan. Parkeringen flyttas och marken måste återställas till grönyta. Detta är den smalaste delen av spridningsvägen från Norra till Södra Djurgården –som behöver all förstärkning av de biologiska spridningsvägarna som är möjlig.

Idrottsparken: Det är viktigt att spridningsvägarna genom Storängsbotten förstärks med aktiva åtgärder. Att nyskapa en park samt bygga en planterad bullervall mot Värtabanan och Norra Länken skulle förstärka spridningsvägarna. Norra Länken måste däckas över för att skydda Hjorthagsborna mot trafikbullret.

Richard Murray,
Ordförbundet För Ekoparken